

Paziņojums

Paziņojums 02/2021 par jaunu noteikumu projektu Eiropas Padomes Konvencijas par kibernetiskajiem (Budapeštas Konvencija) otrajam papildprotokolam

Pieņemts 2021. gada 2. februārī

Eiropas Datu aizsardzības kolēģija ir pieņēmusi šādu paziņojumu.

Ievadpiezīmes un EDAK paziņojuma konteksts

Eiropas Datu aizsardzības kolēģija (EDAK) un datu aizsardzības iestādes Eiropas Savienībā cieši seko līdzī Budapeštas Konvencijas otrā papildprotokola izstrādei un ir regulāri piedalījušās Eiropas Padomes rīkotajā apspriešanās, piemēram, ikgadējā “Octopus conference”. EDAK 2019. gada novembrī publicēja arī savu jaunāko ieguldījumu apspriešanās par otrā papildprotokola projektu¹, norādot, ka tā joprojām ir “pieejama turpmākiem ieguldījumiem”, un aicināja “laikus un proaktīvāk iesaistīt datu aizsardzības iestādes šo īpašo noteikumu sagatavošanā, lai nodrošinātu optimālu izpratni par datu aizsardzības pasākumiem un to ievērošanu”².

Pēc Budapeštas Konvencijas otrā papildprotokola jauno noteikumu projekta publicēšanas³ EDAK atkārtoti vēlas sniegt lietpratīgu un konstruktīvu ieguldījumu, lai nodrošinātu, ka datu aizsardzības apsvērumi tiek pienācīgi ņemti vērā papildprotokola izstrādes procesā kopumā, ņemot vērā to, ka sanāksmes, kas veltītas papildprotokola sagatavošanai, notiek slēgtās sēdēs un ka datu aizsardzības iestāžu tieša iesaiste izstrādes procesā nav paredzēta *T-CY* darba uzdevumos⁴.

Turklāt EDAK uzskata, ka minētie noteikumi, iespējams, ietekmēs materiālos un procesuālos nosacījumus par piekļuvi persondatiem ES, tostarp trešo valstu iestāžu pieprasījumu rezultātā, tādējādi atspoguļojot arī notiekošās debates ES līmenī un saistītās likumdošanas iniciatīvas, ko pašlaik

¹ https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpbcontributionbudapestconvention_en.pdf

² EDAK atbalsta nostājas un ieteikumus, kas pausti šajā iepriekšējā ieguldījumā, un uzskata, ka ir svarīgi atkārtoti formulēt galvenos principus, ņemot vērā jaunākās norises un publicēto jauno noteikumu projektu.

³ <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/-/towards-a-protocol-to-the-convention-on-cybercrime-additional-stakeholder-consultations>

⁴ Budapeštas Konvencijas par kibernetiskajiem 2. papildprotokola projekta sagatavošanas darba uzdevumi, kas apstiprināti *T-CY* 17. plenārsēdē 2017. gada 8. jūnijā, *T-CY* (2017)3.

izskata likumdevēji⁵. Tādēļ EDAK aicina Eiropas Komisiju un Eiropas Parlamentu, kā arī ES dalībvalstis un valstu parlamentus nodrošināt, ka notiekošās sarunas tiek rūpīgi uzraudzītas, lai nodrošinātu paredzētā otrā papildprotokola pilnīgu atbilstību ES *acquis*, jo īpaši persondatu aizsardzības jomā.

ES datu aizsardzības iestādes jau iepriekš dažādās nostājās un atzinumos ir pievērsušās jautājumam par piekļuvi persondatiem dažādās jurisdikcijās, un EDAK vēlas vēlreiz atgādināt jo īpaši 29. panta darba grupas komentārus par jautājumu par trešo valstu tiesībaizsardzības iestāžu tiešu piekļuvi citā jurisdikcijā glabātiem datiem, kā ierosināts Budapeštas Konvencijas par kibernetizētiem papildprotokola projektā⁶, kā arī tās paziņojumu par datu aizsardzības un privātuma aspektiem saistībā ar pārrobežu piekļuvi elektroniskiem pierādījumiem⁷. Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs ir izdevis Atzinumu 03/2019 par pilnvarām Komisijas dalībai sarunās⁸, kā arī Atzinumu 7/2019 par priekšlikumiem attiecībā uz Eiropas elektronisko pierādījumu sniegšanas un saglabāšanas rīkojumiem elektronisko pierādījumu gūšanai krimināllietās⁹. Šo komentāru pamatā ir arī EDAK Atzinums 23/2018 par Komisijas priekšlikumiem par Eiropas elektronisko pierādījumu sniegšanas un saglabāšanas rīkojumiem elektronisko pierādījumu gūšanai krimināllietās¹⁰.

EDAK pilnībā apzinās, ka situācijas, kad tiesu un tiesībaizsardzības iestādes attiecībā uz piekļuvi persondatiem izmeklēšanas kontekstā saskaras ar “pārrobežu situāciju”, var būt sarežģīta realitāte, un atzīst leģitīmo mērķi uzlabot starptautisko sadarbību kibernetizētas un informācijas pieejamības jomā. Vienlaikus EDAK atkārtoti uzsver, ka ir jāgarantē persondatu aizsardzība un juridiskā noteiktība, tādējādi palīdzot sasniegt mērķi izveidot ilgtspējīgu kārtību personas datu apmaiņai ar trešām valstīm tiesībaizsardzības nolūkos, kas pilnībā atbilst ES Līgumiem un ES Pamattiesību hartai. EDAK uzskata arī, ka ir būtiski, lai papildprotokola sagatavošana notiktu saskaņā ar Eiropas Padomes pamatvērtībām un principiem, jo īpaši attiecībā uz cilvēktiesībām un tiesiskumu.

Attiecībā uz “pārrobežu tiešu piekļuvi uzglabātiem datorizētiem datiem” saskaņā ar Budapeštas Konvencijas 32. panta b) punktu EDAK jo īpaši atkārtoti apstiprina, ka datu pārzinis parasti var izpaust datus tikai pēc tam, kad ir uzrādīta tiesas atļauja/orderis vai jebkurš dokuments, kas pamato vajadzību piekļūt datiem, un atsaucoties uz šīs piekļuves attiecīgo juridisko pamatu, ko iesniegusi valsts tiesībaizsardzības iestāde saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem, kuros tiks precizēts mērķis, kādam dati ir vajadzīgi.

Tā kā Budapeštas Konvencija, kā arī tās papildprotokoli ir saistoši starptautiski instrumenti, EDAK uzsver, ka saskaņā ar EST judikatūru “starptautiska nolīguma uzliktie pienākumi nevar būt pretrunā EK līguma konstitucionālajiem principiem, tajā skaitā principam, ka visiem Kopienas aktiem ir jāievēro pamattiesības un šī ievērošana ir to likumības nosacījums”¹¹. Lai nodrošinātu papildprotokola saderību

⁵ It sevišķi (bet ne tikai) diskusijas par Komisijas priekšlikumiem par Eiropas elektronisko pierādījumu sniegšanas un saglabāšanas rīkojumiem elektronisko pierādījumu gūšanai krimināllietās.

⁶ 29. panta darba grupas komentāri par jautājumu par trešo valstu tiesībaizsardzības iestāžu tiešu piekļuvi citā jurisdikcijā glabātiem datiem, kā ierosināts Budapeštas Konvencijas par kibernetizētiem papildprotokola projektā, 5.12.2013.

⁷ 29. panta darba grupas paziņojums par datu aizsardzības un privātuma aspektiem saistībā ar pārrobežu piekļuvi elektroniskiem pierādījumiem, 2017. gada 29. novembris.

⁸ EDAU Atzinums 3/2019 par dalību sarunās saistībā ar Budapeštas Konvencijas par kibernetizētiem otro papildprotokolu.

⁹ EDAU Atzinums 7/2019 par priekšlikumiem attiecībā uz Eiropas elektronisko pierādījumu sniegšanas un saglabāšanas rīkojumiem elektronisko pierādījumu gūšanai krimināllietās.

¹⁰ EDAK 2018. gada 26. septembrī pieņemtais atzinums 23/2018 par Komisijas priekšlikumiem par Eiropas elektronisko pierādījumu sniegšanas un saglabāšanas rīkojumiem elektronisko pierādījumu gūšanai krimināllietās.

¹¹ Skatīt EST apvienotās lietas C-402/05 P un C-415/05 P, *Kadi/Padome*, ECLI:EU:C:2008:461 – 285. punkts.

ar ES primārajiem un sekundārajiem tiesību aktiem, ir būtiski, lai ES sarunu puses nodrošinātu, ka papildprotokolā paredzētie noteikumi atbilst ES *acquis* datu aizsardzības jomā.

Ņemot vērā apspriešanās procesa grafiku, šajā EDAK ieguldījumā galvenā uzmanība tiks pievērsta to Budapeštas Konvencijas otrā papildprotokola jauno noteikumu projekta sākotnējam novērtējumam, par kuriem nav notikusi iepriekšēja apspriešanās ar ieinteresētajām personām:

- kopējas izmeklēšanas grupas un kopīgas izmeklēšanas;
- uzglabātu datorizētu datu paātrināta izpaušana ārkārtas situācijā;
- pieprasījums sniegt domēna nosaukuma reģistrācijas informāciju.

Vēlreiz jāuzsver, ka EDAK saprot, ka īpaši noteikumi par persondatu aizsardzību joprojām tiek apspriesti. EDAK joprojām ir pieejama turpmākiem ieguldījumiem, un tā aicina laikus un proaktīvāk iesaistīt datu aizsardzības iestādes šo īpašo noteikumu sagatavošanā, lai nodrošinātu optimālu izpratni par datu aizsardzības pasākumiem un to ievērošanu.

Pagaidu noteikumu projekts par kopējām izmeklēšanas grupām un kopīgām izmeklēšanām (KIG) (3. pants), par pieprasījumu sniegt domēna nosaukuma reģistrācijas informāciju (6. pants) un par uzglabātu datorizētu datu paātrinātu izpaušanu ārkārtas situācijā (7. pants)

Pamatojoties uz sākotnējo novērtējumu, EDAK iesaka turpināt izskatīt provizorisko noteikumu projektu attiecībā uz šādiem elementiem.

EDAK norāda, ka gan pieprasījumi sniegt domēna nosaukumu reģistrācijas informāciju, gan paātrināti izpaust uzglabātos datorizētus datus ārkārtas situācijās ir nesaistoši pieprasījumi un iemesli atteikumam izpildīt pieprasījumu nav skaidri definēti, un skaidra nav arī iespēja atsaukties uz pieprasījuma saņēmējas puses tiesību aktiem, lai atteiktu šādu sadarbību, tostarp atteikuma pamatojumi, kas izklāstīti *MLAT*¹². Šajā sakarā EDAK atgādina, ka nosacījumi, saskaņā ar kuriem elektronisko sakaru pakalpojumu sniedzējiem vai struktūrai, kas sniedz domēna nosaukuma pakalpojumus, ir jāpiešķir šāda piekļuve, ir jāparedz tiesību aktos, lai nodrošinātu, ka apstrāde balstās uz skaidru juridisko pamatu.

EDAK atsaucas uz savu iepriekšējo ieguldījumu un uzsver, ka, izņemot pienācīgi noteiktus steidzamības gadījumus¹³ un ņemot vērā EST judikatūru¹⁴, EDAK uzskata, ka pieprasījuma iesniedzēju iestāžu veids, kuras var iesniegt šādu pieprasījumu, būtu jāierobežo, atļaujot to tikai prokuroram, tiesu iestādei vai citai neatkarīgai iestādei. EDAK arī uzskata, ka pieprasījuma saņēmējas puses tiesu iestāžu sistemātiska iesaistīšana ir būtiska, lai nodrošinātu pieprasījumu atbilstības Konvencijai efektīvu pārbaudi un lai saglabātu abpusējas sodāmības principa piemērošanu tiesu iestāžu sadarbības jomā.

Šajā saistībā EDAK atgādina, ka abpusējas sodāmības principa mērķis ir nodrošināt papildu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu, ka puse nevar paļauties uz otras puses palīdzību tāda kriminālsoda piemērošanā, kas nav paredzēts šīs otras puses tiesību aktos. Papildus tam, ka paredzētajā tiesu iestāžu sadarbības mehānismā tiek nodrošināta personu tiesību ievērošana un pienācīga tiesvedība, šādi aizsardzības pasākumi sniedz arī būtisku garantiju saistībā ar procesuālajiem nosacījumiem

¹² 6. panta 2. punkta projektā ir atsauce, piemēram, uz “saprātīgiem nosacījumiem, kas paredzēti valsts tiesību aktos”.

¹³ EDAK norāda, ka jēdziens “ārkārtas” ir minēts noteikuma par ārkārtas savstarpējo palīdzību projekta 1. punkta nozīmē, un uzskata, ka šādas situācijas tvērumu var precizēt un noteikt sīkāk.

¹⁴ Skat. EST apvienotās lietas C-203/15 un C-698/15, *Tele2 Sverige AB*, ECLI:EU:C:2016:970 —120. punktu.

piekļuvei attiecīgo personu datiem. Kā minēts EDAK iepriekšējā ieguldījumā, attiecībā uz datu apstrādes drošību EDAK aicina T-CY kā īpašu datu aizsardzības pasākumu apsvērt mehānismu, ar kuru nekavējoties paziņot par datu aizsardzības pārkāpumiem, kas varētu nopietni ietekmēt datu subjektu tiesības un brīvības. Persondatu aizsardzības pārkāpumi var radīt dažādas būtiskas nelabvēlīgas sekas attiecīgajām personām.

Attiecībā uz pagaidu noteikumu projektu par domēna nosaukuma reģistrācijas informācijas pieprasījumu EDAK uzsver, ka šāda informācija ietver persondatus un ka tādēļ jebkuram starptautiskam instrumentam, kurā paredzēti materiālie un procesuālie nosacījumi piekļuvei šādiem datiem, attiecībā uz pusēm, kas ir Eiropas Savienības dalībvalstis, ir jāatbilst ES primārajiem un sekundārajiem tiesību aktiem.

Attiecībā uz pagaidu noteikumu projektu par “uzglabātu datorizētu datu paātrinātu izpaušanu ārkārtas situācijā” (7. pants) EDAK norāda, ka atkarībā no tā, kā katra puse to piemēro, šis jaunais noteikums var ietvert satura datu tiešu izpaušanu. EDAK arī norāda, ka pieprasījuma saņēmēja valsts pēc datu izpaušanas var pieprasīt, lai tiktu iesniegts pienācīgs savstarpējās palīdzības pieprasījums (7. panta 5. punkts). Tomēr pēdējā minētajā gadījumā paredzētā protokola puses neapņemas dzēst datus vai neizmanto tos kā pierādījumu, ja, pamatojoties uz papildu informāciju, kas iegūta pienācīgā savstarpējās palīdzības pieprasījumā, pieprasījuma saņēmējas iestādes secina, ka nav izpildīti nosacījumi datu izpaušanai. Tāpēc šķiet, ka pēc tam, kad pieprasījuma iesniedzēja valsts ir saņēmusi izpaustos datus, juridiskās sekas attiecībā uz šiem datiem ir pilnībā atstātas šīs valsts tiesību aktu ziņā. Saistību trūkums protokola līmenī rada risku, ka šis noteikums neaizsargās jau izpausto persondatu apstrādi.

Visbeidzot, EDAK uzsver prasību saskaņā ar ES Pamattiesību hartas 52. panta 1. punktu¹⁵, saskaņā ar kuru visiem Hartā atzīto tiesību un brīvību izmantošanas ierobežojumiem piemēro proporcionalitātes principu un tos var noteikt tikai tad, ja tie ir nepieciešami. Tāpēc, lai plānotā protokola noteikumu projekts būtu likumīgs saskaņā ar ES tiesību aktiem, tam ir jāatbilst šai prasībai. Tas attiecas uz persondatiem, kas ietverti gan pieprasījumā, gan atbildē uz šādu pieprasījumu. **Tādēļ EDAK jo īpaši pauž bažas par 6. panta 3. punkta c) apakšpunkta projekta un paskaidrojuma ziņojuma projekta 13. punkta formulējumu saistībā ar šo noteikumu, kas, šķiet, paredz, ka pieprasījumu iesniegušajām trešām valstīm, kuras ir paredzētā protokola puses, adresējot pieprasījumus ES dalībvalstij, var nebūt pienākuma ievērot proporcionalitātes principu.** Turklāt nav pilnīgas skaidrības par iespēju saskaņā ar šiem noteikumiem atsaukties uz proporcionalitātes principu kā atteikuma pamatu.

Nav arī skaidrs, vai pusēm būtu saistoši pienākumi saistībā ar paredzēto protokolu nodrošināt Budapeštas Konvencijas 15. pantā izklāstītos nosacījumus un aizsardzības pasākumus¹⁶. **EDAK iesaka precizēt, ka Budapeštas Konvencijas 15. pantā noteiktie pienākumi ir pilnībā piemērojami arī saistībā ar minēto pārrobežu sadarbību.**

Noteikumi par datu aizsardzības pasākumiem

EDAK uzskata, ka ir būtiski, lai publiskotais provizoriskais teksts tiktu papildināts ar īpašiem noteikumiem par datu aizsardzības pasākumiem, kas pēc tam ir jāizvērtē kopā ar citiem noteikumiem, lai nodrošinātu, ka papildprotokola projekts kļūst par ilgtspējīgu kārtību persondatu apmaiņai ar trešām valstīm tiesībaizsardzības nolūkos, kas pilnībā atbilst ES līgumiem un Pamattiesību hartai.

Pagaidu noteikumu projekts par domēnu nosaukumu reģistrācijas informācijas pieprasījumiem un uzglabāto datorizētu datu paātrinātu izpaušanu ārkārtas situācijā, paredzot procesuālos nosacījumus

¹⁵ Skat. arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta 2. punktu.

¹⁶ Skat. jo īpaši 6. panta 4. punktu iekavās.

attiecībā uz piekļuvi persondatiem, jau var ietekmēt persondatu aizsardzības līmeni, un to var būt nepieciešams grozīt, lai nodrošinātu atbilstošu datu aizsardzības pasākumu operatīvu piemērošanu. Šajā saistībā EDAK vēlreiz vēlas norādīt, ka datu aizsardzības pasākumi ir jāpiemēro jebkurai persondatu apmaiņai, kas notiek paredzētā protokola kontekstā¹⁷, tostarp attiecībā uz persondatu nosūtīšanu¹⁸.

EDAK uzskata, ka konkrētiem noteikumiem par datu aizsardzības pasākumiem ir jāatspoguļo galvenie principi un jo īpaši likumība, taisnīgums un pārredzamība, mērķa ierobežojums, datu minimizēšana, precizitāte, glabāšanas ierobežojumi, integritāte un konfidencialitāte. Tāpat EDAK vēlas uzsvērt, ka ir svarīgi nodrošināt personu pamattiesības (piekļuve, labošana, dzēšana), paredzot jebkādas ierobežojumus, ko nosaka proporcionalitātes princips, un nodrošināt datu subjektiem efektīvu tiesisko aizsardzību datu aizsardzības pasākumu pārkāpumu gadījumā. Šo tiesību īstenošanai ir nepieciešama arī datu subjekta informēšana, vismaz tad, kad tas vairs neapdraud izmeklēšanu. Šie principi, tiesības un pienākumi atbilst arī modernizētajai Eiropas Padomes Konvencijai par personu aizsardzību attiecībā uz persondatu apstrādi (Konvencija 108+), kuras līgumslēdzējas puses ir arī daudzas Budapeštas Konvencijas par kibernetizētiem puses. Saskaņā ar Konvenciju 108+ tie būtu jāpiemēro visām pieprasījuma iesniedzējas puses iestādēm, kas apstrādā datus, lai nodrošinātu aizsardzības nepārtrauktību. EDAK atsaucas uz savu ieguldījumu sabiedriskajā apspriešanā 2019. gadā attiecībā uz sīkāku informāciju par ES prasībām šajā jomā¹⁹.

EDAK atkārtoti uzsver, ka ir svarīgi papildprotokola izstrādes procesā iesaistīt datu aizsardzības iestādes, un ir gatava sniegt ieguldījumu un palīdzēt T-CY sagatavot noteikumu par datu aizsardzības pasākumiem provizorisku tekstu.

Eiropas Datu aizsardzības kolēģijas vārdā —

priekšsēdētāja

(Andrea Jelineka)

¹⁷ Šķiet, ka 6. panta 4. punkts ierobežo aizsardzības pasākumu, kā arī Konvencijas 15. panta piemērošanu, attiecinot to tikai uz izpausto informāciju, nevis uz pieprasījumā iekļautajiem persondatiem.

¹⁸ Saskaņā ar paskaidrojuma ziņojuma projekta 9. punktu pēdējo minēto noteikumu var/vajadzētu piemērot tikai persondatu nosūtīšanai, kas tiek veikta saistībā ar kopējām izmeklēšanas grupām.

¹⁹ https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpbcontributionbudapestconvention_en.pdf